

UJMA 1990 V GORNJI SAVINJSKI DOLINI, MED LUČAMI IN MOZIRSKO KOTLINICO

Drago Meze*

UDK 502.5 (497.12) »1990«

Katastrofalne novembrske poplave so najbolj prizadele prav Gornjo*** Savinjsko dolino od Luč navzdol. Obilno deževje zadnje dni oktobra in prvega novembra, strma, labilna pobočja v neprepustnih kamninah in hudourniški značaj vodotokov so bili v tej pokrajini poglavitni naravni dejavniki nastanka katastrofe. Prispevki človeka k ujmi so posredni, a glede na njene katastrofalne učinke manjši. Poleg izredno naraslih voda, ki so nosile s seboj obilo plavja, so naredili veliko škode tudi zemeljski plazovi. Savinjo, glavno povzročiteljico škode, so napajali močno narasli in podivjani hudourniški pritoki, med njimi najpomembnejši: Dreta, Lučnica, Ljubnica, Rogačnik, Trbiški graben, Ljubija. Savinja in pritoki, nasičeni s plavjem, so rušili bregove, ceste, mostove, brvi in jezove, na ugodnih mestih pa odlagali velike količine proda in drugega plavja. Savinja je med Lučami in Ljubnim porušila vse štiri mostove, brvi in jezove. Poplavna ujma je prizadejala tudi domačije. Štirinajst jih je uničila, več pa poškodovala. Med uničenimi so tri, ki jih je za zaježitvenim plazom v dolini Lučnice zalila voda zaježitenega jezera, štiri so zrušili ali onesposobili za bivanje zemeljski plazovi, preostalih sedem pa je bilo žrtev neposredne poplavne vode.

Gornjo Savinjsko dolino je novembrska poplavna ujma med vsemi poplavljenimi pokrajinami v Sloveniji najbolj prizadela. Tu prikazano območje ne zajema celotne doline, saj je učinke ujme v Zadrebški dolini z Nazarji in v Podvolovljeku raziskal Drago Kladnik, vključuje pa od poplav najhujše poškodovane predele.

Zaradi preglednosti sem obravnavano pokrajino razdelil na šest delov, in sicer: spodnja lučniška dolina z Lučami in »lučniškim zaježitvenim jezerom«**; Savinja med Lučami in Ljubnim; porečje Ljubnice; Savinja med Ljubnim in Mozirjem; Mozirska kotlina; porečje Ljubije.

Glavni povzročitelji poplavne ujme so naravnega izvora; antropogeni dejavniki si-

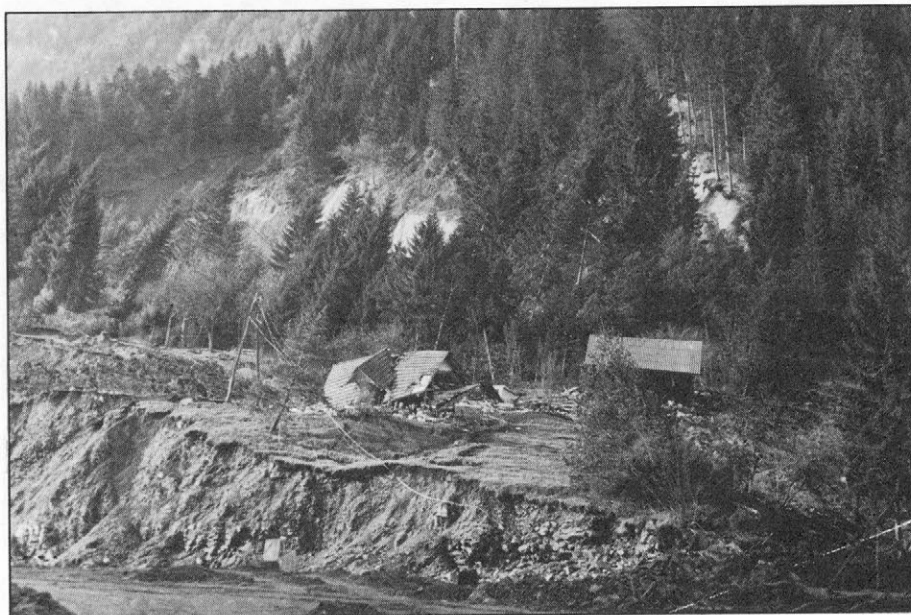
cer niso nepomembni, so pa v primerjavi z naravnimi mnogo manjši. Naravni povzročitelji so: obilica padavin, močna reliefna energija večjega dela prizadete pokrajine ter petrografska sestava in njen vpliv na mehanično razpadanje kamnin v pleistocenu.

Podrobno analizo padavin, ki so med naravnimi dejavniki najpomembnejše, so naredili sinoptiki in hidrometeorologi (4, 2). Rezultati meritev padavin kažejo, da je bil oktober od 9. dneva naprej nadpovprečno deževen, da so se padavine stopnjevale od 26. do 31. oktobra in dosegle višek v noči na 1. november in čez dan. Padavine so bile obilne, posebej intenzivne pa 1. novembra ob prehodu

hladne fronte, povzročiteljice nastanka nevihtnih oblakov in nanje vezanih močnih nališov. Ob prehodu hladne fronte se je hladen zrak z višin spustil do nadmorske višine 300 do 400 m, zato je proti večeru 1. novembra dež prešel v sneg, s čimer je zaradi retinence omilil ali celo zaustavil nadaljnji dotok vode s hribov v dolinske vodotoke. Od treh področij 24-urne maksimalne količine padavin (220 mm) je bila ena od njih po padavinski karti J. Pristova tudi na območju Luč, skoraj celotna Gornja Savinjska dolina pa je bila v območju izohiet 160 do 220 mm. Zaradi dolgotrajnega deževja je bila zemlja prepojena z vodo že do nastopa viška padavin 31. oktobra in 1. novembra, zato je takrat vsa voda odtekala po najbližjih poteh v dolinske vodotoke. Vode so prestopile bregove, potegnile s seboj najrazličnejše plavje, skupaj z njim nastopile uničujočo pot in pustile za seboj pravo razdejanje.

K intenzivnosti poplavne ujme v obravnavani pokrajini je veliko pripomogel strm in razčlenjen relief, zato imajo vse vode v njem hudourniški značaj. Če ta ni ukročen z učinkovitimi hidrotehničnimi ukrepi, imajo poplavne vode uničevalno moč. Savinja med Lučami in Mozirjem, razen v Mozirski kotlini, ni bila sistematično regulirana. Brežine so bile utrijene le na najbolj izpostavljenih delih reke in naj bi ščitile obsavinjsko cesto in posamezna naselja. Jezovi, ki so bili do zadnje vojne zelo številni, so bili v povojnem času zdesetkani (3). Večino preostalih pa je zadnja ujma odnesla ali poškodovala. Nepoškodovani so ostali le trije jezovi od Ljubnega navzdol, medtem ko je med Lučami in Ljubnim Savinja odnesla vseh šest.

Poplavno področje je skoraj v celoti iz andezitov in andezitnih tufov. Ti so na brezgozdnih tleh, kakršna so bila v hladnih oddelkih pleistocena, izpostavljeni močnemu mehaničnemu razpadanju. Z andezitno-tufskim gruščem prekrita po-

Slika 1. Velik zemeljski plaz s porušeno Tretičnikovo domačijo je na debelo in široko zasul dolino Lučnice, zaprl Lučniško pot in povzročil nastanek lučniškega zaježitenega jezera.

** Zaježitveno jezero v dolini Lučnice jugozahodno od Luč so poročevalci najpogostejše imenovali »jezero v Podvolovljeku«, včasih tudi »jezero v Krnici« ali »jezero v Podveži«. Ker razmejuje hribovski naselji Krnico in Podvežo Lučnica, je zaježitveno jezero res seglo na območji obeh naselij, ne pa v Podvolovljek, najbolj znano naselje ob Lučnici; v njen spodnji del je segel ob Lučnici ozek pas zaježitenega jezera v najvišjem stanju, a se je po nekaj urah s prebojem zgornjega dela plaza umaknil ob Lučnici navzdol. Menim, da je najprimernejše poimenovanje »jezero« po dolini Lučnice, zato — lučniško zaježitveno jezero.

*** Avtor se zavzema za poimenovanje območja Gornja Savinjska dolina. Opomba uredništva.

Slika 2. Lučniško zaježitveno jezero je bilo tri tedne po nastanku kljub skrčenju na približno tretjino prvotnega obsega še vedno veliko; desno sta od poplavlne vode uničeni Cucmanova in Kujovčeva domačija.

Slika 3. Od podivjane Lučnice uničena Štefanova domačija na levi strani potoka v Lučah.

bočja je kasneje prerasla vegetacija in jih s tem zaščitila pred soliflukcijo, sočasno pa je ustvarila potencialne povzročitelje usadov in zemeljskih plazov. Na z vodo prepojeni gruščnati plasti na stiku z neprepustno osnovo nastane drsna ploskev, ki lahko povzroči zemeljske plazove. Številni plazovi zadnje ujme so bili prav opisanega izvora; lokacijo večjih kaže kartogram. Prožili so se predvsem v spodnjih delih pobočij blizu vodotokov. Mnoge je dosegla poplavna voda, jih trgala in se obogatila z raznovrstnim gruščnatim in predvsem lesnim plavjem. S hribovskih travnikov so odnašali plodno zemljo, v gozdovih uničevali na stotine kubičnih metrov lesa, predvsem smreko-

vega, zasipavali gozdne in glavne dolinske ceste, najhujša plazova pa sta, kot bomo videli kasneje, uničila oz. onemogočila za bivanje sedem domov.

Narasla **Lučnica** z obilnim plavjem je do zgodnjih jutranjih ur 1. novembra odnesla vse mostove in brvi tudi v spodnjem toku. Že sredi dopoldneva pa je prestopila bregove in segla proti Lučam do konca Poberinove hiše (1). Lučam je zmanjkalo pitne vode in elektrike, pretrgana je bila tudi telefonska napeljava (začasno, na akumulatorje, so jo vzpostavili šele naslednji dan zvečer). Okrog 22. ure se je na strmem levem gozdnatem pobočju v Podveži, pod hribovsko kmetijo Jerij, utr-

gal velik zemeljski plaz (sl. 1), ki je okrog 20 m na debelo in okrog 200 m na široko zasul dolino Lučnice in vodi zaprl pot; navzgor je segel do nove hiše na desni strani potoka in jo tako zavaroval pred zalitjem, je pa porušil dom Tretičnega na območju plazu. Pred plazom je začelo hitro nastajati zaježitveno jezero (sl. 2), ki je bilo ob najvišjem vodostaju tik ob plazu globoko okrog 20 m in je seglo ob Lučnici navzgor v spodnji konec Podvolovljeka do t. i. »obrtne cone« Emila Češnovarja iz Luč. Jezero se je hitro polnilo. Okrog 3. ure ponoči 2. novembra je naraščajoča voda pregnala stanovalce iz treh tamkajšnji domačij (Breznik, Kujovec, Cuzman), ki jih je kmalu zatem voda povsem zalila; iz zgornje Breznikove hiše pa jim ni uspelo rešiti 97-letne sorodnice, ki je bila pri njih na obisku.

Po zaježitvi je Lučnica niže od plazu skoraj presahnila. Prebivalcem spodnjega dela Luč in obeh mlajših stanovanjskih sosesk v dolini Lučnice, na Boltinovih travnikih in na Farovškem logu, je bil dan znak za preplah, in ne zaman. Ob 5. uri in 20 minut je pritisk vode v jezeru predrl okrog 8 m debelo rahlejšo zgornjo plast plazu in voda je z vso silovitostjo vdrla čez predrti plaz v dolino Lučnice. (te in mnoge druge podatke o katastrofalni poplavi ob spodnji Lučnici sem dobil pri g. Bogomilu Supinu iz Luč). Dvometrski visokovodni val, ki je nosil s seboj drevesa, hlode, dele hiš, drva ipd., je čezinčez preplaval dolino, rušil cesto, poplaval obe stanovanjski soseski in hiše na obeh straneh Lučnice nad sotočjem s Savinjo, zalil velik del spodnjega dela vasi na pomolu sotočja, vdiral skozi pritlična okna v hiše ob Lučnici in poplaval tudi hiše v spodnjih Lučah, stran od Lučnice, vse do gostilne Raduha na vzhodu. V najbolj prizadetih hišah je bilo do 1,5 m vode. Hišam na Boltinovih travnikih je odnesla skoraj vse drvarnice in nekaj avtomobilov, na Farovškem logu pa vsa drva. Uni-

Slika 4. Tudi Breznikova domačija z dvema hišama na vzhodni strani zaježitvenega jezera je za nadaljnje bivanje onemogočena.

Slika 5. Usadi v strmi ježi Stoglejeve vršajske terase nad Lučami.

Slika 6. Razdejanje v spodnjem toku hudourniškega Lakovnika, malo nad izlivom v Savinjo.

čila je Štefančkov domaćijo na levi strani Lučnice v Lučah (sl. 3), v Krnici pa je zalila in močno poškodovala Prodnikovo domaćijo. Visokovodni val, ki je izpraznil okrog 2/3 vode zajezitvenega jezera, je trajal le dobre pol ure, naredil pa je več škode kot poplava prejšnjega dne. Po umiku je pustila poplavna voda za seboj pravo razdejanje. Zaradi okrog 8 m znižane gladine se je jezevitveno jezero skrčilo v glavnem le na nekaj širši, prej posejani dolinski pas s tremi poplavljenimi domaćijami na območju najglobljega dela jezera. Poplavna voda se je umaknila tudi s travnika ob Pogorevčnikovi kmetiji v spodnjem delu. Podvolovljeka.

Zaradi premočenosti so vsi trije domovi na območju jezera in porušeni dom na plazu za nadaljnje bivanje neuporabni. Uničenih je 6 hiš (po dve Breznikovi

(sl. 4) in Kujevevi ter Cucmanova in Tretnekova) in prav toliko gospodarskih poslopij (nekaj jih je voda prestavila, najbolj Kujevčev hlev, ki je odplaval do Cucmana). V vodi je utonilo 10 goved, 2 konja, 11 svinj, 5 ovc in 2 kozi. Voda je zalila in deloma uničila tudi vse kmetijske stroje vštveši traktorje, en tovarnjak in tri osebne avtomobile. Prebivalce so začasno preselili v poslopje Gozdnega gospodarstva v Lučah. Nove domaćije si bodo postavili drugje, le Cucman namerava graditi novo hišo na temeljih stare. V Podveži se je na strmem travniku Fitezove hribovske kmetije okrog 600 m visoko utrgal velik zemeljski plaz, ki je prodril do ostrega ovinka gozdno-kmečke ceste, jo zasul in se ustavil v pobočju malo niže od nje. S seboj je potegnil obilo pobočnega gradiva, prsti in travne ruše.

Savinji nad Lučami je poplava prizanesla. Voda se je v nji sicer napela, ponekod rahlo poškodovala brežine, ni pa poškodovala nobenega od šestih mostov in nobene brvi, tudi obsavinjske ceste ni nikjer prizadela. Malo nad Lučami se je sicer nanjo s strmega desnega gozdnatega pobočja vsul plaz in jo zasul, a ne poškodoval, v travni strmi ježi Stoglejeve vršajske terase pa se je izoblikovalo usadno pobočje (sl. 5).

Hude poškodbe so nastale **v dolini Savinje med Lučami in Ljubnim**. Začetno rušilno moč je dobila Savinja že od Lučnice, stopnjevala pa se je z obilno vodno močjo levih pritokov (Lakovnik, Dupelnik, Revsov graben), z desne pa predvsem Rogačnika, Trbiškega in Rjavčevega grabna. Oživel so tudi številni, sicer komaj opazni potočki in brezvodni hudourniški grabni, ki so prinašali Savinji poleg obilne vode tudi veliko plavja. Levi pritoki so prečkali obsavinjsko cesto, jo na več mestih zasuli, ponekod pa tudi raztrgali, s strmih pobočij nad njo pa so jo zasipali tudi plazovi. Narasla voda večjih pritokov je na poti k Savinji trgala bregove in zalagala Savinjo z dodatnim plavjem. Ob prestopu na cesto in k Savinji sta Lakovnik in Revsov graben močno razrila lastno korito, poškodovala cesto ob njiju, v Revsovem grabnu pa je podivjana voda odnesla garažo in avto v njej. Lakovnik je popolnoma uničil krajši spodnji del asfaltirane ceste ob njem (sl. 6), razril obsavinjsko cesto in skupaj z naraslo Savinjo podril most, speljan čez reko k »senčnemu« Čeršku na desni strani Savinje. Po grabnu pod Kosmačevo domaćijo je narasla voda vdrla čez cesto in v plodnem zemljišču med cesto in Savinjo skopala globoko in široko korito (sl. 7). V Strugah na desni strani Savinje je neznan potoček razkopal korito in pred izlivom v reko nasul vršaj. Na isti strani reke je Rjavčev graben v visoki, deloma prodni terasi razširil, poglobil in razril korito vse do izliva v Savinjo. Na kmetijsko zemljišče Bukovnika nad Ljubnim na levi strani Savinje je voda s strmega pobočja nasula kamniti plaz, ki je zapolnil cesto in travnato pobočje nad njo.

Savinja je med Lučami in Ljubnim odnesla vse mostove, brvi in jezove ter močno poškodovala strugo. Na več krajih je na udarnih mestih spodkopala obrežje, ponekod segla vse do ceste in jo na petih krajih močno poškodovala. Sledi je pustila v nalomljenem asfaltu in povešeni, k Savinji nagnjeni zaščitni kovinski cestni ograji. Največji tovrstni poškodbi sta bili v delu klanca pred kmetijo Bukovnik in malo naprej od nje, kjer se je reka na dveh mestih globoko zajedla v strmi levi breg s cesto.

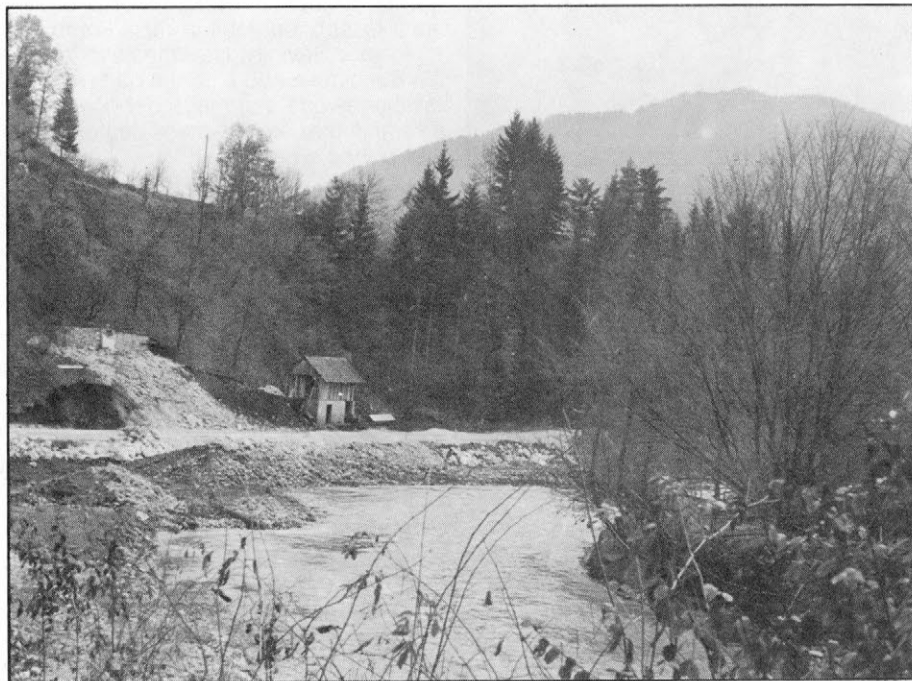
Največjo spodjedo na udarnem mestu okljuka je naredila Savinja malo nad Ljubnim, ko je odnesla Marovči jez, škarp in obsavinjsko cesto in se globoko zajedla v strmo pobočje s Pojezdnikovo domaćijo. Spodkopala ji je temelje, zato so jo morali kasneje, ko so zasilno urejali cesto ob Savinji, podreti, ker je grozila, da se bo zrušila nanjo (sl. 8). V razširjeni strugi je na zatišnem mestu okljuka

42 odložila veliko proda, s tem dvignila nivo korita in zato poplavlila tudi ravnico nad desnim bregom vse do Trbiža. V naselju Raduha blizu Luč se je 3. novembra zahodno od hudourniškega Slapnikovega grabna v gozdu ob 20.30 utrgal velik zemeljski plaz (sl. 9) in se spustil navzdol proti cesti in Savinji (manjši, ki ni naredil večje škode, se je tamkaj utrgal že dan prej ob 13. uri). Se-stavljen iz pobočnega grušča, ilovice in številnih podrtih in razlomljenih smrek je na uničujoči poti zrušil in zasul pred ne-davnim zgrajeno hišo Slapnikove Olge, zasul cesto, poškodoval obcestno ogra-

jo, se s skrajnim čelnim delom spustil čez škarpo proti Savinji in se ustavil. Na zahodnem robu plazu stoji prav tako no-va hiša Olgine sestre, na vzhodnem, ob Slapnikovem grabnu, pa starejša hiša Povšnarja, krog in krog obdana s pla-zom, ki pa jo je le delno poškodoval. Obe še stoječi hiši plaz tako ogroža, da sta za bivanje neprimerni; iz prve so se že izselili, Povšnarjeva pa je obljudena le občasno. V povirju Slapnikovega grabna se je pri Martkovi hribovski kmetiji na vi-šini okrog 850 m dva dni prej utrgal okrog 300 m dolg plaz, ki je zasul gozd-no cesto pod kmetijo, se ustavil malo ni-

Slika 7. Sicer neznatni hudourniški potoček je takole zasul obsavinjsko cesto, na nadaljnji poti k Savinji pa razoral že tako pičlo plodno zemljo.

Slika 8. Na udarnem mestu izrazitega okluka je Savinja nad Ljubnim odnesla cesto, se globoko zajedla v strmi breg s Pojezdnikovo domačijo in ji razrahljala temelje. Kasneje, ko so cesto zasilno urejali, so hišo zaradi nevarnosti, da bi se zrušila na cesto, podrli.

Slika 9. Velik zemeljski plaz ob Slapnikovem grabnu je zasul eno in za nadaljnje bivanje onespособil dve domačiji tik ob plazu, uničil pa je tudi na stotine kubikov lesa.

že pod cesto in podrl okrog 500 m³ lesa, predvsem smrekovega; eventualno ge-netično povezavo s spodnjim plazom bo treba še raziskati. Pri Prošu, malo naprej in nekaj više od Martka, bi se lahko zara-di drsenja usadnega pobočja podrl hlev, zato so ga domačini podprli.

Hudo razdejanje je povzročil **Rogačnik**, hudourniški potok na desni strani Savi-nje, ki sega s povirjem pod Veliki Roga-tec in do opuščene kmetije Zgornji Špeh. Podivjana voda je v spodnjem toku zgo-daj zjutraj 1. novembra v nekaj minutah odnesla Plazniku hišo, hlev, delavnico s stroji, avtomobil in vso zemljo ob hiši, popolnoma je razkopala dolinsko dno s cesto in obdelovalno zemljo ob Krničkem logu, vdrla v tamkajšnje hiše, potrgala električno in telefonsko napeljavo, nosila s seboj veliko raznovrstnega plavja, uni-čila vsa lastna hišna vodovodna zajetja, z obeh strmih dolinskih pobočij pa prožila usade in plazove. Največji med njimi se je utrgal z levega na travniku pod kmetijo Škomen in prodrl po strmem gozdnem pobočju do Rogačnika malo nad odpla-vljenim Plaznikom, zaježil potok in za krajši čas povzročil nastanek manjšega zaježitvenega jezera. Na sotočju s Savi-njo je Rogačnik odložil veliko proda in plavja, z obilno vodo pa je pripomogel tu-di k porušenju rogačkega mostu na Savi-nji, ki ga je odneslo v jutranjih urah 1. no-vembra, in spodjedanju obsavinjske ce-ste nasproti sotočja. Hiše ob Rogačniku so bile dolgo brez povezave z Lučami; vanje se je dalo pripeljati le po okrog 30 km dolgem ovinku čez Erničev vrh do Križa pri Gornjem Gradu ter skozi Rad-mirje in Ljubno, in to šele, ko je bila cesta med Ljubnim in Lučami zasilno usposo-bljena za promet. Prebivalce ob Rogačni-ku so zato dolgo oskrbovali s helikopter-ji, z njimi pa je prihajala tudi zdravniška in živinozdravniška pomoč. Z začasno ure-

ditvijo ceste ob Rogačniku in pred kratkim postavljenim zasilnim lesenim mostom čez Savinjo je Krnički log spet povezan z obsavinjsko cesto.

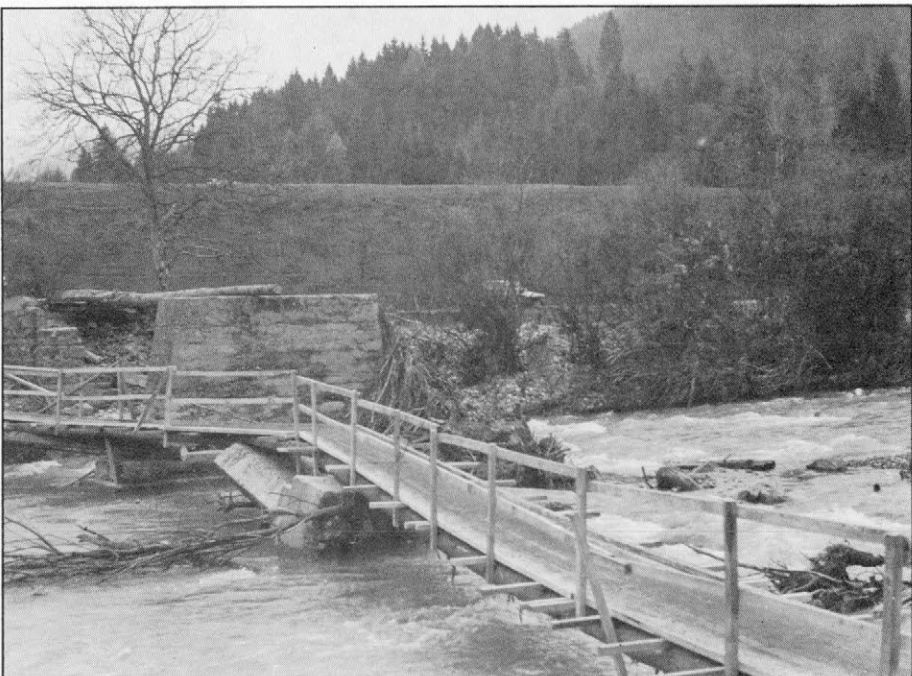
Ujma je močno razdejala tudi spodnji del **Trbiškega grabna**, predvsem zaselek Trbiž, ki je del hribovskega naselja Savina. Močno narasel hudournik je spodkopaval temelje štirih hiš, eni odtrgal steno, odnesel garažo, ob koncu grabna pa s skalami in muljem 1,5 m visoko zasul eno domačijo (sl. 10). Podivjani potok je odnesel spodnjo in spodjedel višje ležečo cesto. Zaradi udora zemlje in plazov so v stalni nevarnosti tri domačije (5). Na sotočju s Savinjo je Trbiški graben nasul velik vršaj, s poplavno vodo pa deloma zalil travnik s sadovnjakom na desni strani Savinje: Glavni delež pri tamkajšnji poplavi pa je imela Savinja, ki je prestopila desni breg ob okljuku nasproti Pojezdni-ka, poplavlila ravnico na desni strani reke in se združila s poplavo Trbiškega grabna. Narasla voda Savinje s plavjem je odnesla savinski most, ki povezuje velik del Savine in Trbiž z obsavinjsko cesto. Zasilno brv, postavljeno na kraju porušene- ga mosta, je narasla Savinja 26. novembra odnesla. Nekaj dni zatem so postavili trdnejši, a še vedno zasilni most iz beton- skih blokov, sedaj pa že gradijo trajnej- šega, železobetonskega (sl. 11).

Savinja je do Ljubnega z okrepljeno ero- zijo širila korito, rušila brežine, začela na nekaj krajih spodkopavati obsavinjsko cesto in rušiti jezove, brvi in mostove. Ta- ka je bila že v jutranjih urah 1. novembra na Ljubnem, ko je vdrla iz struge, popla- vila in poškodovala na levem bregu Vrb- je, ljubenski turistično prireditveni in za- bavnici center, poplavlila ravnico onkraj Vrbja in spodnji del trga na pomolu so- točja Ljubnice in Savinje, z obilnim plav- jem zatrpala ljubenski most, ga zrušila in malo niže od njega tudi mogočni Batel- nov leseni jez. Po združitvi z visoko po- plavno vodo Ljubnice in njenim nagrma- denim plavjem pa je poplavlila del hiš na levi strani Savinje pod sotočjem in ves stanovanjski del na desni strani reke niže od mostu do bencinske črpalke in ježe višje terase na vzhodu, na bregu reke pa je porušila Hribernikovo domačijo (sl. 12). V spodnjem delu trga pri poruše- nem mostu so zaradi poškodbe po po- plavni in talni vodi morali kasneje podreti Zagoženovo domačijo.

Poplavna ujma je zelo hudo prizadela tu- di **dolino Ljubnice**. Njeno porečje je v

Slika 10. Sledi podivjanega hudourniškega Trbiškega grabna so bile v Trbižu dobro vidne še dva tedna po ujmi.

Slika 11. Zasilna lesena brv čez Savinjo ob 1. novembra porušenem savinskem mostu. Narasla reka jo je 26. novembra odnesla, kmalu za tem pa so začasno postavili trdnejši most iz beton- skih plošč; sedaj je na mestu starega že zgrajen nov železobetonski most.

celoti v neprepustnih andezitih in andezi- tnih tufih. Povirna, močno razvejana kra- ka, Krupah je leve in Žep z desne, od- makata strmo, visoko in z mnogimi gra- pami razjedeno Smrekovsko pogorje, ki je bilo pred in med poplavno ujmo v pa- su najintenzivnejših padavin. Vsa obilna deževnica se je stekala po hudourniških pritokih in grabnih naravnost v Ljubnico in po njej v Savinjo. Le levi pritok Sopot dobiva del vode tudi iz kraškega izvira Pekel z območja zahodnih Golt.

Po tesni, globoki in strmi grapi levega povirnega kraka Ljubnice Krupaha je drvela voda, nasičena z obilnim plavjem, proti Ljubenskim Rastkam, kjer se je

združila z desnim krakom Žepom. Krum- pah je razdiral dolinsko dno (sl. 13), po- biral brvi in mostove, trgal cesto, odnašal s spodkopanih pobočnih zemljišč plod- no zemljo, nosil s seboj z gozdnatih po- bočij podrto drevje, na srečo pa ni resne- je poškodoval nobene domačije, čeprav je Požarnikovi in Cajnarjevi prišel do pra- ga.

Krupah je v Ljubenskih Rastkah dolin- sko dno dobesedno razoral. Ob vstopu v Rastke je spodkopaval del temeljev in zru- šil balkon (sl. 14) nove Lojenove hiše. Poškodoval je leseni senik in ob strugi stoječo hidroelektrarno, odnašal avtom- bile in prestavil dva tovarnjaka, zrušil

UJMA
UJMA

Slika 12. Uničena Hribnikova domačija na desni strani Savinje pod Ljubnim.

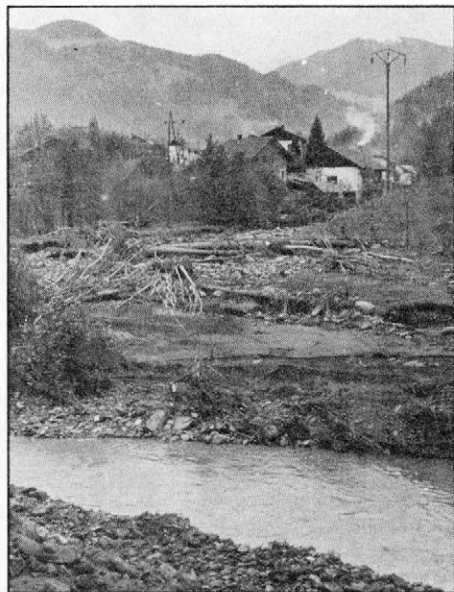
Slika 13. Hudo razdejanje po poplavni ujmi v dolini Krumpaha nad Ljubenskimi Rastkami.

Slika 14. Hudourniški Krupah je v Ljubenskih Rastkah močno poškodoval novo Lojenovo hišo; spodkopal ji je del temeljev in zrušil balkon.

most in popolnoma uničil asfaltirano cesto. Žep je hiši ob strugi na udarnem mestu odtrgal vogal in poplavlil njen spodnji del. Druge hiše in cerkev v Rastkah stojе na višjem pomolu na sotočju obeh povirnih krakov Ljubnice, zato niso bile prizadete.

Ljubnica je med Rastkami in Ljubnim širših delih doline močno erodirala, na več krajih odlagala prod in plavje (sl. 15). V

Slika 15. Tácole razdejanje v dolini je pustila za seboj Ljubnica na Ljubnem.

ožjem delu doline med Taškom in Rastkami je na treh odsekih strgala in odnesla dele asfaltirane ceste, na dveh krajih pa sta z levega pobočja sicer komaj opazna hudournika na debelo zasula cesto. Malo niže od Rastk je z desne strani širši plaz prodrl do Ljubnice. Predvsem na dveh področjih je Ljubnica na široko poplavlila in obkraj potoka razrila svet travnikov in logov južno od Volovljeka in v Gmajni med Rezárjem in Ljubnim. Prizanesla pa ni niti domovom. Največjo škodo je prizadejala Spodnjemu Pažetu pri Rezarju in Rakunu na Ljubnem. Pažetovega je razrušila, ko je blizu njega s plavjem zabila most, ubrala pot ob njem čez cesto, jo strgala, se zaletela naravnost v Pažetov dom, ga uničila (sl. 16) in od tam po robu prodne Rezarjeve terase, ki jo je spodkopavala, nadaljevala uničevalno pot k stari strugi. Rakunu je Ljubnica v ozkem in globokem delu doline na Ljubnem odnesla novo, še nedokončano hišo in uničila za njo stoječo staro hišo (sl. 17), ravnico in škarpo ob njej pa popolnoma razkopala. Na desni strani Ljubnice niže od Volovljeka je spodkopala temelje tri leta stari hiši in močnejše poškodovala vikend. Tašku nad sotočjem Sopota pa je z bočno erozijo spodjedla breg, na katerem stoji hlev, ga delno poškodovala in ločila od domačije, zato si je ob njej moral postaviti novega. Na vsem območju Ljubnega nad sotočjem s Savinjo je močno razrila korito in med drugim spodjedla krajšo asfaltirano cesto na levi strani vode (sl. 18).

Savinja je med Ljubnim in Mozirsko kotlinico poplavljala aluvialne ravnice na območju logov in gmajn, in akumulirala prod na zatišnih mestih (sl. 19), kjer se zaradi dviga rečnega korita še povečuje nevarnost poplav. Delno je tudi rušila mostove, brvi in jezove.

Malo više od betonskega radmirskega mostu je obilno plavje tako zatrpalo korito Savinje, da se je poplavna voda zlila čez strmi desni breg, segla do obsavinjske ceste in ob nji vdrla čez radmirsko cestno križišče. Ob njem je poplavlila dve hiši in del Mrzlega polja v smeri zbiralnice mleka, tekla čez most, ga delno poškodovala in se čezenj zlivala v reko, na široko spodkopala desno brežino in uničila znatni del njive s hmeljem. Na široko je prestopila strugo na levem bregu niže od nepoškodovanega Mlinarjevega jeza ter poplavlila jugozahodni del Okoninskega polja med reko in na obeh straneh deloma še obstoječe in aktivne umetne struge med Mlinarjevim in niže od njega nepoškodovanim Kolenčevim jezo. Ob strugi je poplavlila tudi nekaj hiš, na loge in travnike pa je odložila droban prod, mivko in bolj grobo plavje.

Na Grušoveljskem polju je visoka poplavna voda pri Kolenčevem jezu ubrala pot tudi po grušoveljski umetni strugi, obakraj nje poplavlila veliko hiš v južnem delu Grušovelj in odnesla »gršolski« most, ki je povezoval Grušovlje s Homcem in Pobrežami na desni strani Savinje.

Med Kolenčevim jezo in Spodnjo Rečico je Savinja poplavlila širok pas gmajn in deloma tudi logov na obeh straneh reke, ki je posebej obsežen zlasti na levi strani. V Varpoljah je v logu zalila stanovanjsko naselje, zgrajeno v zadnjem času na aluvialni ravnici. Samo strugo je Savinja močno razkopala, se zajedla v brežine na udarnih mestih meandrov, na zatišnih pa odložila velike količine proda. Na vsem poplavljenem svetu je odložila raznovrstno plavje, ki ga bo v kratkem času težko v celoti odstraniti. V Nizki je odnesla edino visečo brv na gornji Savinji, ki je omogočala najbližjo povezavo Pobrež in Trnovca z Rečico.

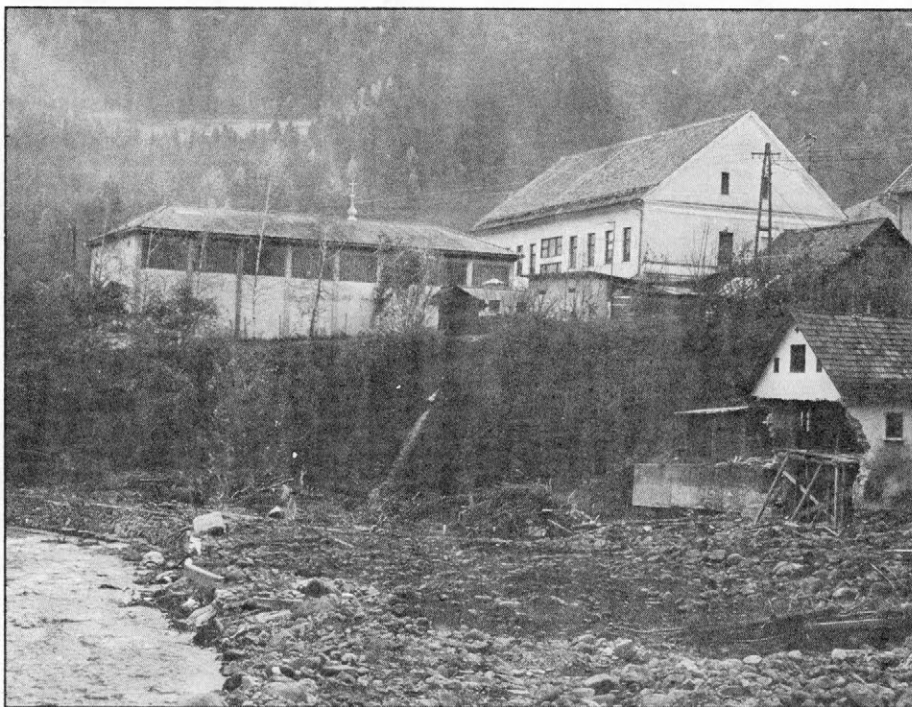
Betonski most v Spodnji Rečici jo vzdržal poplavni val Savinje, čeprav je gladina reke segla do njegovega vrha; Nazarski jež malo niže od mostu je podivjana voda v znatnem delu strgala (sl. 20). Delno je poškodovala tudi močno betonsko škarpo na levi strani reke ob mostu.

V **porečju Rečice** je močno narasla hroudurniška Suha, levi povirni krak Rečice, valila s seboj veliko karbonatnega proda. Po združitvi s prav tako naraslo kraško Rečico ga je niže na široko in debelo odlagala po travnikih širšega dolinskega dna v naselju Dol-Suha, predvsem ob večji Pušnikovi kmetiji. Na visoko je zalila Slatinski mlin, sedaj predelan v vikend, pred izlivom v Savinjo pa poplavlila novi stanovanjski del Spodnje Rečice. Izvir Rečice v Župnekovem žrelu, ki je zajet za rečiški vodovod, je tako poškodovala, da je bila Rečica tri dni brez pitne vode.

V **Mozirski kotlinici** je Savinja na levi strani poplavlila južni in jugozahodni del

Slika 16. Ljubnica je nad Ljubnim uničila dom Spodnjega Pažeta.

Slika 17. Uničena Rakunova domačija ob Ljubnici na Ljubnem.

Slika 18. Razrito korito Ljubnice na Ljubnem malo nad sotočjem s Savinjo.

46 Mozirja. Poplava je zajela celotne Celine in se širila na vzhod od občine do ločkega mostu; na Celinah je bila višina poplavne vode okrog 40 cm. Visoka voda Savinje je zadržala izliv Trnave in Mozirnice, zato pa sta obe prispevali k poplavi v Mozirju: Mozirnica k poplavljanju Celin, Trnava pa Trat in okolice; poplavljanje Trnave je pospešila zajezitev njenega reguliranega korita s plavjem. Med Celinami in občino, ki jo je poplava tudi dosegla, ter ločkim mostom je bila pod vodo vilška četrt med cesto in Savinjo ter starejši del Mozirja pred mostom.

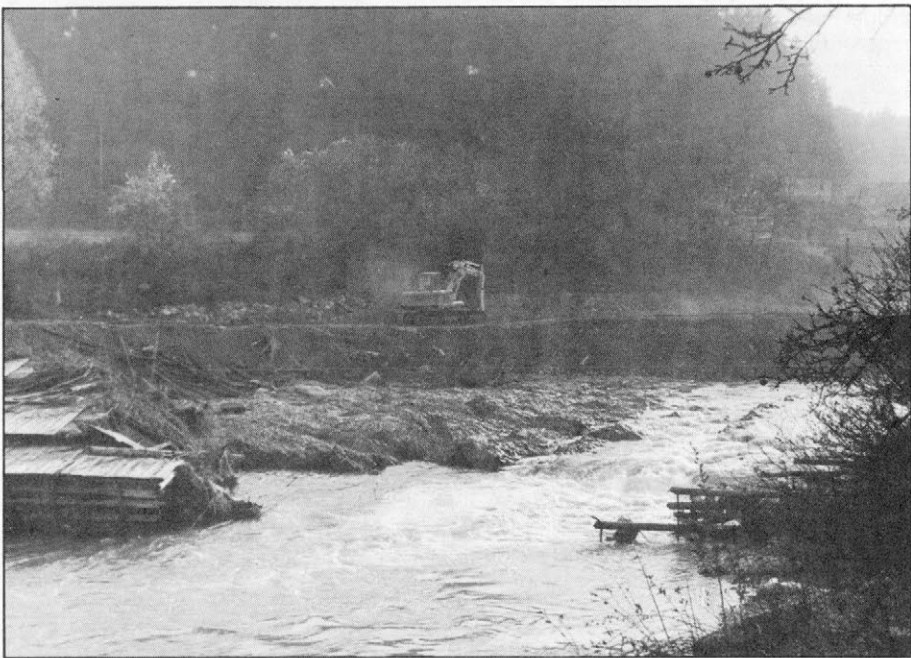
Veliko obsežnejša površina pa je bila poplavljena na desni strani Savinje. Malo nižje Delejevega delno poškodovanega jez za je Savinja vdrla čez nasip, zalila še aktivni del ločke struge, poplavila in močno poškodovala skoraj celotni Savinjski gaj (sl. 21) (ujmi je ušel le skrajni zahodni del), huje poplavila jugovzhodni del Mozirja ob Ločki cesti ter zalila celotno Gmajno z mnogimi novimi stanovanjskimi hišami in vikendi; izjema je bila vrtnarija, ki stoji na nekaj višjem nasutem delu sredi aluvialne ravnice. Pod vodo je bil tudi severni del Ločkega polja med Savinjo in zgornjim robom ježe aluvialne ravnice. Ježa je obvarovala pred poplavo Spodnje in Zgornje Loke (v Spodnje je segla na zahodu do prvih hiš), poplavila pa je vzhodni del Ločkega polja, del Presečkega polja na levi strani Savinje ob izlivu Škubrovega potoka in dolino v Soteski, v njej pa tudi cesto med Letušem in Mozirjem.

Dvig vode in intenzivno poplavo na desni strani Savinje je kljub regulirani strugi v celotni Mozirski kotlinici pospešil močan nanos proda in s tem dvig rečnega korita na zatišnem mestu manjšega okljuka reke nekaj pod Delejevim jezo. Poplavna voda je zato vdrla čez nasip in imela ob njem prosto pot v Savinjski gaj in naprej proti vzhodu. V Gaju je poplavila Ribiški dom do 1,2 m visoko, od 30 do 50 cm visoko pa je zalila hiše ob Ločki cesti. Na več mestih je obakraj regulirane struge porušila brežine (sl. 22). Po umiku vode je poplava pustila za seboj (sl. 23), med drugim mivko in lesno plavje.

Med pritoki Savinje v Mozirski kotlinici je poplavna ujma naredila največjo škodo na **Ljubli**, potoku, ki ima predvsem v zgornjem toku izrazit hudourniški značaj. Na dan privre v močnem kraškem izviru, sedaj zajetem za velenjski vodovod, z leve pa priteka vanjo s Smrekovškega pogorja hudourniška Štajerska Kramarica. Obilne padavine v Smrekovškem pogorju in močno povečana količina vode na izviru Ljubije, ojačane z nadzemskim tokom iz Zaloke po sicer suhem Libijskem grabnu, so pognale Ljubijo iz struge v ožje dolinsko dno soteske pod sotočjem Ljubije in Štajerske Kramarice, ki ga je do izteka v položnejši svet pod Laznikom in Firberjem temeljito razkopala. V tesni in globoki soteski je narasla hudourniška voda Ljubije popolnoma uničila cesto v njej, močno poškodovala vodovodne cevi ter telefonsko in električno napeljavo, prizanesla pa ni tudi vikendom, predelnim iz opuščenih mlinov, ki jih je zaprodila.

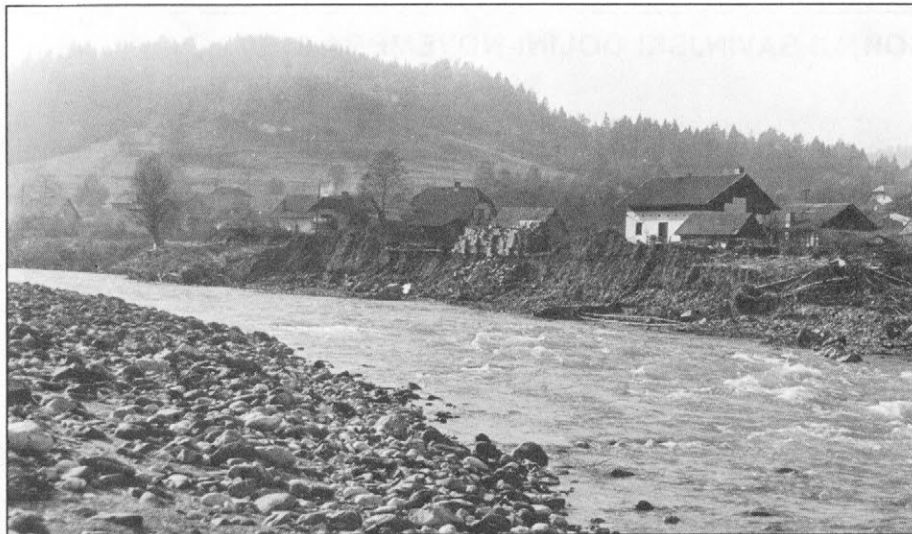
Slika 19. Na zatišnem mestu enega od okljukov na Okoninskem polju je Savinja odložila velike količine proda.

Slika 20. Strgani del velikega nazarskega jez.

Slika 21. Sledi poplave v Savinjskem gaju.

Slika 22. Porušeni del regulirane leve brežine Savinje v Mozirski kotlinici.

Slika 23. Sledi po visokovodnem valu Savinje na ločkem mostu v Mozirju, ko je voda drla čezenj in ga delno poškodovala.

Slika 24. Ljubija je v zgornjem toku, ob prestopu na položnejši svet, zaprodila več hektarov kmetijskega zemljišča.

Predvsem karbonatni prod z območja Ljubijskega grabna je voda ob prestopu na položnejši in širši svet ob kmetiji Mlačnik na debelo odložila po kmetijskem zemljišču med njim in Firberjem. Zasula je korito in prekrila zapornico za dovajanje vode po umetni strugi k Mlačnikovi žagi; struga je danes opuščena, a jo Mlačnikovi skupaj z zapornico še vzdržujejo. Mlačniku je ujma zaprodila 3 ha kmetijskega zemljišča (sl. 24) in odnesla 1 ha orne zemlje, Firberju pa 1 ha travnika (6).

Ostali del doline Ljubije je ujma manj prizadela. Na nekaj krajih je spodkopala asfaltirano cesto. Z levega gozdnega pobočja se je blizu Laznika utrgal večji zemeljski plaz, ki je odnesel 70 arov gozda (sl. 25). Odneseeni so bili trije mostovi in ena brv, poškodovanih pa nadaljnjih pet mostov. Pezdelov betonski most je Ljubija s plavjem zatrpala, tekla čezenj in poplavlila tudi bližnje stavbe. Od petih še obstoječih jezov na Ljubiji je poplavna ujma dva lesena poškodovala, neprizadeti pa so ostali trije betonski (v ilustracijo: še leta 1945 je bilo na Ljubiji 22 jezov, 18 žag in 22 mlinov) (3).

Največ škode je poplavna voda Ljubije prizadejala spodnjemu delu doline, in sicer Ropejevi domačiji in travniku severno od nje (sl. 26), močno pa je v tem delu razrila tudi strugo. Večjo škodo so preprečili domačini, ko so med poplavo podirali drevje ob strugi, s tem pa ogrozili dolino Ljubije niže od Ropeja. Podrto drevje je voda plavila naprej, z njim zatrpala most ob glavni obsavinjski cesti pri »barvarni« in povzročila kratkotrajno poplavo brez občutnejše škode.

UJMA

UJMA

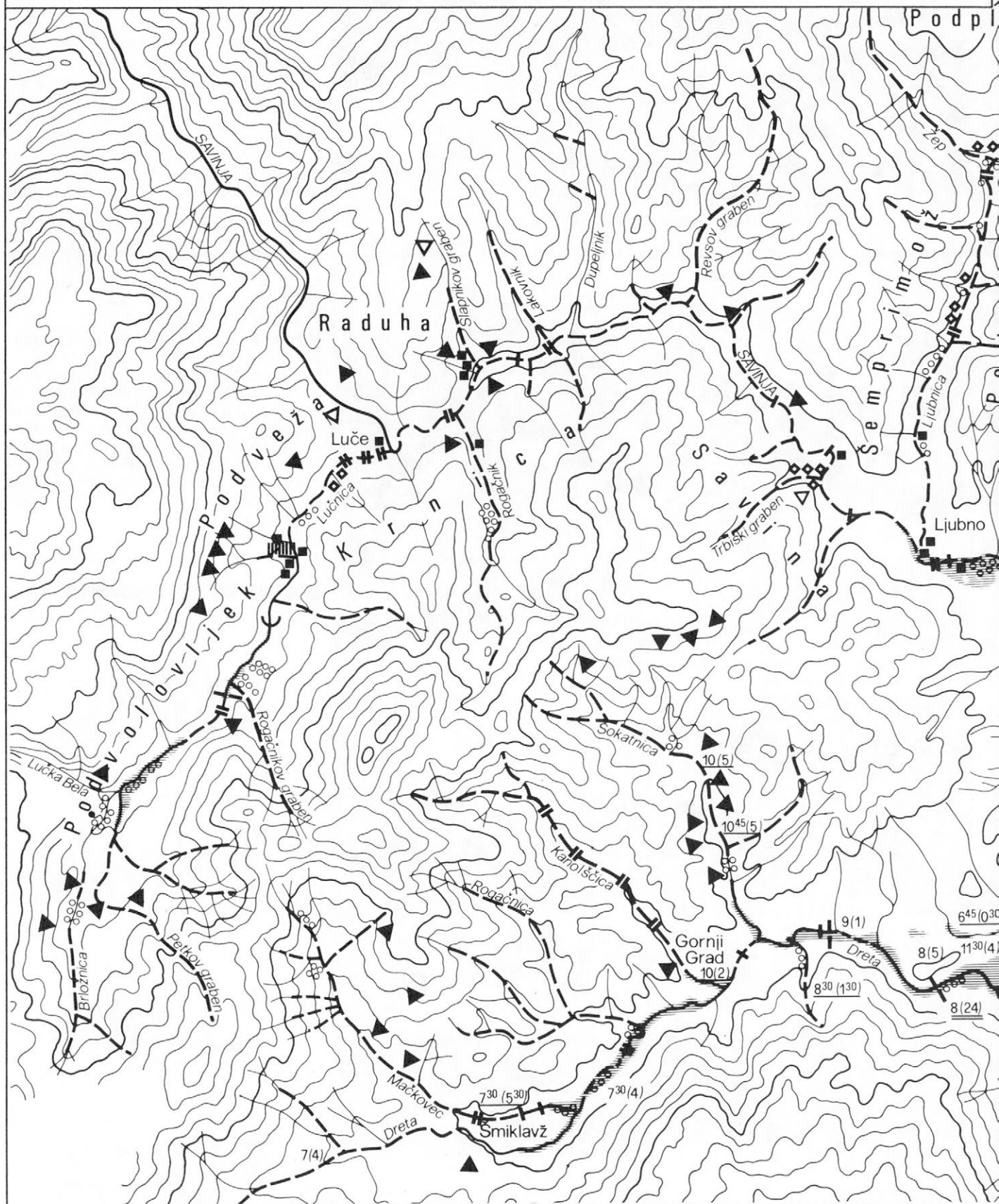
UJMA

UJMA

UČINKI POPLAVNE UJME V GORNJI SAVINJSKI DOLINI NOVEMBRA 1990

Legenda:

1. uničen dom; 2. težje poškodovana stavba; 3. močnejša erozijska (rušilna) področja; 4. porušen most; 5. porušen jez; 6. delno poškodovan jez; 7. večji usad; 8. usadno pobočje; 9. jugozahodni konec zajezičenega lučinskega jezera ob najvišjem stanju 2. novembra; 10. večji zemeljski plaz; 11. zajezičeni zemeljski plaz; 12. poplavljenno področje; 13. sveža prodna akumulacija; 14. čas nastopa maksimalne višine vode; 15. čas trajanja maksimalne višine vode; 16. podatki za Dreto in Savinjo; 17. podatki za pritoke; 18. podatki za pritoke s kraškim značajem.

Slika 25. Zemeljski plaz na levem pobočju zgornjega dela doline Ljubije.

Slika 26. Ljubija je na široko zaprodila plodno zemljišče pred Ropejem, odnesla brv k domačiji, njo pa hudo poškodovala.

Slika 27. Visoka poplavna voda Savinje je pustila po umiku obilne sledi. V Vrbju, rekreacijsko-prirreditvenem prostoru na Ljubnem.

1. Krajevna skupnost Luče, Kronologija katastrofalnih poplav v Lučah novembra 1990.
2. Kolbezen, M., K. Škerjanc, 1991. Katastrofalne visoke vode v Sloveniji 1. novembra 1990. Zbornik referatov . . . , str. 27—31.
3. Meze, D., 1978. Poplavna področja v Gornji Savinjski dolini. Geografski zbornik 17/2, Ljubljana, str. 103—155.
4. Paradiž, M., B. Gregorčič, 1991. Sinoptična situacija v dneh od 26. 10. do 3. 11. 1990. Vodna ujma, Slovenija-november 1990. Zbornik referatov, Slovenj Gradec, Galerija likovnih umetnosti 17. 1. 1991—7. 2. 1991, str. 22—26; avtor treh padavinskih kart je J. Pristov (nepaginirano).
5. Povzeto po: S. Grmovšek, Trbižani bi se odselili, pa za to nimajo možnosti. Delo, 9. 1. 1991, str. 10.
6. Te in nekatere druge podatke o učinkih ujme ob Ljubiji mi je posredoval dipl. inž. Lojze Plaznik. Hvala!

Drago Meze

Effects of Flooding in the Upper Savinja Valley Between Luče and the Mozirje Basin

The paper gives a short description of natural factors, and a detailed description of the effects of the November flooding in the majority of the Upper Savinja Valley. Of all the areas struck by floods in Slovenia, this area was most greatly affected. The greatest damage was caused by the extremely high waters of the Savinja and many torrential tributaries filled with substantial drifts as well as by numerous landslides. The two largest have, along with other damage, directly or indirectly destroyed or incapacitated habitation of 7 homesteads. Flood waters destroyed a further 7 homesteads and damaged many more. Between Luče and Ljubno, the Savinja destroyed all the road bridges, foot bridges, and dams, destroyed embankments, and in several places undercut the road along the river. From the left side violent torrential tributaries poured, burying it with earth, and in places even tearing it away. The Savinja carried away a bridge and a suspension foot bridge below Ljubno and deposited gravel and other drift material in great quantities at opportune places. It partly damaged two dams and destroyed the Savinja Gardens in Mozirje almost entirely.

UJMA